

Eindtermen tweede graad ASO

Geschiedenis

1.1 Criteria in verband met het historisch referentiekader

12. Essentieel is dat voor elke ontwikkelingsfase fundamentele problemen in verband met mens en maatschappij voor de leerlingen concreet en herkenbaar zijn. 'Fundamentele problemen' zijn problemen die in verschillende samenlevingen voorkomen en die een belangrijke weerslag hebben gehad op hun ontwikkeling. Zij kunnen worden gegroepeerd onder rubrieken als verhouding mens-levensonderhoud, verhouding individu-groep, verhouding mens-macht, verhouding mens-cultuur, verhouding mens-omgeving.

1.2 Criteria in verband met de bestudeerde samenlevingen

21. Er is aandacht voor onderlinge samenhang, wisselwerking en evolutie. Categorieën van de dimensie socialiteit zoals structuren, mechanismen en processen, relaties, sociale netwerken, spanningsvelden tussen individuen en groepen en tussen groepen onderling krijgen een historische inhoud

23 De bestudeerde problematieken dienen voor de leerling herkenbaar en verstaanbaar te zijn.

1.3 Criteria in verband met de integratie tussen het historisch referentiekader en de bestudeerde samenlevingen

29 Bijzondere aandacht wordt besteed aan de manier waarop samenlevingen betekenis gaven aan hun sociale werkelijkheid.

2.2 Vaardigheden i.v.m. de methodologische onderbouwing

Historische redenering

22 met coherente argumenten hun eigen standpunt tegenover een historisch of actueel maatschappelijk probleem verdedigen.

Attitudes

*25 hechten waarde aan de bevraging van het heden en het verleden bij de motivering van meningen en standpunten in de confrontatie met historische en actuele spanningsvelden.

*28 zijn bereid waarden en normen uit heden, verleden en andere culturen vanuit de historische en actuele context te benaderen

*29 hebben belangstelling voor het historisch en actueel spanningsveld individu-gemeenschap.

Eindtermen tweede graad TSO

Geschiedenis

1.1 Criteria in verband met het historisch referentiekader

12 Essentieel is dat voor elke ontwikkelingsfase fundamentele problemen in verband met mens en maatschappij voor de leerlingen concreet en herkenbaar zijn. 'Fundamentele problemen' zijn problemen die in verschillende samenlevingen voorkomen en die een belangrijke weerslag hebben gehad op hun ontwikkeling. Zij kunnen worden gegroepeerd onder rubrieken als verhouding mens - levensonderhoud, verhouding individu - groep, verhouding mens - macht, verhouding mens - cultuur, verhouding mens - omgeving.

1.2 Criteria in verband met de bestudeerde samenlevingen

21. Er is aandacht voor onderlinge samenhang, wisselwerking en evolutie. Categorieën van de dimensie socialiteit zoals structuren, mechanismen en processen, relaties, sociale netwerken, spanningsvelden tussen individuen en groepen en tussen groepen onderling krijgen een historische inhoud

23 De bestudeerde problematieken dienen voor de leerling herkenbaar en verstaanbaar te zijn.

1.3 Criteria in verband met de integratie tussen het historisch referentiekader en de bestudeerde samenlevingen

29 Bijzondere aandacht wordt besteed aan de manier waarop samenlevingen betekenis gaven aan hun sociale werkelijkheid.

2.2 Vaardigheden i.v.m. de methodologische onderbouwing

18 enkele argumenten aanvoeren om hun eigen standpunt tegenover een historisch of actueel maatschappelijk probleem te verdedigen.

2.3 Attitudes

24* hebben belangstelling voor het historisch en actueel spanningsveld individu-gemeenschap.

Eindtermen Tweede graad BSO

PAV

1. functionele taalvaardigheden

De leerlingen kunnen

1. kunnen informatief luisteren en lezen.
2. kunnen luisteren in interactie met anderen.
3. zijn mondeling assertief: ze kunnen informatie inwinnen, samenvatten en meedelen.
4. kunnen schriftelijk informatie aanvragen en meedelen in herkenbare en concrete situaties.
5. kunnen hun eigen mening en gevoelens uiten.
6. hanteren gepaste taal en omgangsvormen.
7. kunnen hulpmiddelen gebruiken om taalvaardig te handelen en hun communicatie te verbeteren.

5. Tijd- en ruimtebewustzijn

de leerlingen

27. kennen de grote lijnen van maatschappelijke structuren en mechanismen die hun leven beheersen of beïnvloeden
29. kunnen op grond van de actualiteit en de eigen ervaringen illustreren dat hun leven ingebed ligt tussen verleden en toekomst.
30. kunnen onder begeleiding aspecten van het dagelijks leven van mensen in een andere tijd of op een andere plaats met hun eigen leven vergelijken

Eindtermen Nederlands - Tweede graad, eerste leerjaar

1 Luisteren (koppeling Spreken/gesprekken voeren)

1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten.

2 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor bekende volwassenen. Het betreft tekstsoorten zoals verslagen van feiten en evenementen, presentaties van informatie die m.b.t. een bepaalde opdracht werd verzameld, presentaties van persoonlijke ervaringen en interesses.

3 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, informatieve

programma's, interviews, praatprogramma's, journaals, aangeboden via diverse media en multimediale informatiedragers.

4 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals activerende boodschappen; standpunten/meningen in probleemoplossende discussies.

5 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken: hun luisterdoel(en) bepalen; het (de) tekstdoel(en) vaststellen; hun voorkennis inzetten; onderwerp en hoofdgedachte(n) identificeren; gericht informatie selecteren en ordenen; inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen; de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen; het taalgebruik van de spreker inschatten; aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.

6 De leerlingen kunnen een luisterstrategie kiezen naargelang van luisterdoel(en) en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).

7* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om: te luisteren; een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen; een ander te laten uitspreken; te reflecteren op hun eigen luisterhouding; het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten

2 Spreken/gesprekken voeren (koppeling Luisteren)

9 De leerlingen kunnen op structurerend niveau: aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in schoolvakken; ten aanzien van een bekende volwassene: de informatie presenteren die ze in het kader van een bepaalde opdracht hebben verzameld; gevoelens uitdrukken, persoonlijke ervaringen en interesses presenteren.

11 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau voor bekende leeftijdgenoten hun standpunten/meningen of hun oplossingswijzen voor problemen in een gedachtewisseling uiteenzetten en motiveren.

13 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken:

hun spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;

hun publiek beschrijven;

naargelang van hun spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:

gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;

bijkomende info vragen;

hun taalgebruik aanpassen;
inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
visuele informatie gebruiken, non-verbaal gedrag observeren en verwoorden;
gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
argumenten herkennen en aanbrengen;
adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).

14* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om: te spreken; Algemeen Nederlands te spreken; een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

15 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals tijdschriftartikelen, recensies, gebruiksaanwijzingen, instructie- en studieteksten.

16 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals schema's en tabellen, ondertitels bij informerende en diverterende programma's, verslagen, hypertexten.

17 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals notities, informatieve teksten, inclusief informatiebronnen, zakelijke brieven, reclameteksten en advertenties, fictionele teksten (cf. literatuur).

6 Taalbeschouwing

Strategieën

40 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

Eindtermen Nederlands - Tweede graad, tweede leerjaar

1 Luisteren (koppeling Spreken/gesprekken voeren)

1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten.

2 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor bekende volwassenen. Het betreft tekstsoorten zoals verslagen van feiten en evenementen, presentaties van informatie die m.b.t. een bepaalde opdracht werd verzameld, presentaties van persoonlijke ervaringen en interesses.

3 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, informatieve programma's, interviews, praatprogramma's, journaals, aangeboden via diverse media en multimediale informatiedragers.

4 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals activerende boodschappen; standpunten/meningen in probleemoplossende discussies.

5 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken: hun luisterdoel(en) bepalen; het (de) tekstdoel(en) vaststellen; hun voorkennis inzetten; onderwerp en hoofdgedachte(n) identificeren; gericht informatie selecteren en ordenen; inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen; de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen; het taalgebruik van de spreker inschatten; aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.

6 De leerlingen kunnen een luisterstrategie kiezen naargelang van luisterdoel(en) en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).

7* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om: te luisteren; een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen; een ander te laten uitspreken; te reflecteren op hun eigen luisterhouding; het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren (koppeling Luisteren)

9 De leerlingen kunnen op structurerend niveau: aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in schoolvakken; ten aanzien van een bekende volwassene: de informatie presenteren die ze in het kader van een bepaalde opdracht hebben verzameld; gevoelens uitdrukken, persoonlijke ervaringen en interesses presenteren.

11 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau voor bekende leeftijdgenoten hun standpunten/meningen of hun oplossingswijzen voor problemen in een gedachtewisseling uiteenzetten en motiveren.

13 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken: hun spreek- en gespreksdoel(en) bepalen; hun publiek beschrijven; naargelang van hun spreek-, gespreksdoel(en) en publiek: gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden; bijkomende info vragen; hun taalgebruik aanpassen; inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden; visuele informatie gebruiken, non-verbaal gedrag observeren en verwoorden;

gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten; argumenten herkennen en aanbrengen; adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).

14* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om: te spreken; Algemeen Nederlands te spreken; een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

15 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals tijdschriftartikelen, recensies, gebruiksaanwijzingen, instructie- en studieteksten.

16 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals schema's en tabellen, onderschriften bij informerende en diverterende programma's, verslagen, hyperteksten.

17 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals notities, informatieve teksten, inclusief informatiebronnen, zakelijke brieven, reclameteksten en advertenties, fictionele teksten (cf. literatuur).

21 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van: de context; de voorkennis van taal en wereld; de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen); het woordenboek.

22* De leerlingen zijn bereid om: te lezen; lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren.

6 Taalbeschouwing

Strategieën

40 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

EINDTERMEN GESCHIEDENIS 3DE GRAAD ASO

Kennis en inzicht

De leerlingen

2. verruimen een aantal historische begrippen en probleemstellingen en passen deze beredeneerd in brede historische context

4. kennen de krachtlijnen van het historisch referentiekader in termen van tijd, ruimte en socialiteit

6. analyseren fundamentele conflicten en breuklijnen waarmee moderne samenlevingen worden geconfronteerd

11. tonen aan dat ideologieën, mentaliteiten, waardenstelsels en wereldbeschouwingen invloed uitoefenen op samenlevingen, menselijke gedragingen en het verleden

13. stellen vragen aan het verleden om actuele spanningsvelden te verhelderen

23. De leerlingen zijn bereid om actuele spanningsvelden aan de historische ontwikkelingen te relateren.

25. De leerlingen zijn bereid ook hun ingenomen standpunten te confronteren met conflicterende gegevens en die van daaruit te relativiseren.

27. De leerlingen aanvaarden dat historische evoluties een verscheidenheid aan sociale identiteiten genereren.

29. De leerlingen zijn bereid vanuit het historisch besef dat individuen en groepen interfereren in maatschappelijke processen, actief en constructief te participeren aan de evoluerende maatschappij.

EINDTERMEN GESCHIEDENIS 3DE GRAAD

TSO/KSO

1. verruimen een aantal historische begrippen en probleemstellingen en passen deze beredeneerd in brede historische context

3. tonen de krachtlijnen van het historisch referentiekader in termen van tijd, ruimte en socialiteit

4. omschrijven fundamentele conflicten en breuklijnen waarmee moderne samenlevingen worden geconfronteerd

9. tonen aan dat ideologieën, mentaliteiten, waardenstelsels en wereldbeschouwingen invloed uitoefenen op samenlevingen, menselijke gedragingen en het verleden

10. stellen vragen aan het verleden om actuele spanningsvelden te verhelderen

EINDTERMEN PROJECT ALGEMENE VAKKEN

3DE GRAAD BSO

Functionele taalvaardigheid

De leerlingen kunnen

1. uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen
2. over die informatie reflecteren en evalueren
3. ingewonnen informatie mondeling gebruiken
4. mondeling argumenteren
5. eenvoudige informatie schriftelijk formuleren
6. zich mondeling duidelijk uiten

Functionele informatieverwerving en -verwerking

De leerlingen kunnen

12. informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken

Organisatiebekwaamheid

De leerlingen

14. zien in dat ze keuzes moeten maken om hun leven adequaat te organiseren
16. kunnen bij groepsopdrachten overleggen en actief deelnemen, in teamverband instructies uitvoeren, reflecteren en bijsturen

Tijd- en ruimtebewustzijn

De leerlingen

17. zien in op grond van de actualiteit en de eigen ervaringen: dat er een verband bestaat tussen verleden, heden en toekomst en dat er culturele verschillen zijn in het dagelijkse leven van mensen

DE VAKOVERSCHRIJDENDE EINDTERMEN

De sleutelcompetenties , die ook terug te vinden zijn in de toetssteen :

- empathie,
- kritisch denken,
- mediawijsheid,
- een open constructieve houding,
- respect en verantwoordelijkheid

De eindtermen worden ook geordend in 7 contexten, maar de contexten die vooral in de toetssteen voorkomen zijn :

- Context 5: **politiek-juridische samenleving** met vier onderling samenhangende thema's : actief burgerschap, mens- en kinderrechten en fundamentele vrijheden, kenmerken en de werking van een democratie en

Europese/internationale dimensie

- Context 7: **socio-culturele samenleving** verwijst naar hetgeen maatschappelijk en onderwijskundig belangrijk wordt geacht voor het samenleven in een multiculturele en democratische samenleving:

samenlevingscultuur als dynamisch gegeven, samenleving als realiteit van diverse

subgroepen, **herinneringseducatie** (middel om vanuit een leerzaam omzien naar negatieve

en positieve gebeurtenissen uit het eigen verleden en dat van samenlevingen elders in Europa of de wereld, te leren hoe het met de samenleving verder moet), betekenis van conflicten en kunstgerelateerde cultuurexploitatie

Eindtermen Nederlands derde graad ASO

1 Luisteren (koppeling Spreken/gesprekken voeren)

1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen en probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten en ze kunnen die schriftelijk weergeven (cf. schrijven).

2 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek:

- diverterende teksten zoals praatprogramma's;
- informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen;
- persuasieve teksten zoals standpunten en meningen in probleemoplossende discussies;
- activerende teksten zoals reclameboodschappen.

3 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:

- de context;
- de eigen voorkennis;
- de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
- het woordenboek.

4 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken kunnen de leerlingen:

- hun luisterdoel(en) bepalen;
- het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
- hun voorkennis inzetten;
- onderwerp en hoofdgedachte identificeren;
- gericht informatie selecteren en ordenen;

- bijkomende informatie vragen;
- inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
- de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen (koppeling kijken);
- het taalgebruik van de spreker inschatten;
- aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.

5 De leerlingen kunnen de geschikte luisterstrategieën toepassen naargelang van hun luisterdoel(en), achtergrondkennis en tekstsoort (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).

6* De leerlingen zijn bereid om:

- te luisteren;
- een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
- een ander te laten uitspreken;
- te reflecteren over hun eigen luisterhouding;
- het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.
-

Spreken

7 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in de schoolvakken.

10 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken/gesprekstaken kunnen de leerlingen:

- hun eigen spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
- zich een beeld vormen van hun publiek;
- hun voorkennis inzetten;
- naargelang van de spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;

- visuele informatie gebruiken;
- non-verbaal gedrag inschatten en inzetten;
- gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
- argumenten herkennen en aanbrengen;
- adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).

11 De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:

- te spreken;
- algemeen Nederlands te spreken;
- een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

Lezen

3 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau teksten met studiedoeleinden voor onbekende leeftijdgenoten lezen.

14 De leerlingen kunnen volgende tekstsoorten voor een onbekend publiek op beoordelend niveau lezen:

- niet-fictionele teksten:
 - informatieve teksten, inclusief informatiebronnen zoals schema's en tabellen, verslagen, hypertexten en uiteenzettingen;
 - persuasieve teksten zoals een opiniestuk, een betoog;
 - activerende teksten zoals reclameteksten en advertenties, instructies;
- •fictionele teksten (cf. literatuur).

15 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:

- de context;
- de eigen voorkennis;
- de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
- .het woordenboek.

16 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun taken kunnen de leerlingen:

- hun eigen leesdoel(en) bepalen;
- het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
- de tekstsoort bepalen;
- hun voorkennis inzetten;
- functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
- inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
- de structuur van een tekst aanduiden;
- onderwerp en hoofdgedachten aanduiden en parafraseren om tekstbegrip te bevorderen;
- gelezen teksten kort samenvatten;
- feiten en meningen onderscheiden;
- argumenten in een tekst op hun waarde en relevantie beoordelen;
- info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekkanalen.

17 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).

18* De leerlingen zijn bereid om:

- te lezen;
- lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
- de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
- te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten;
- hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.
-